

Dør Jesus for synd i Markusevangeliet?

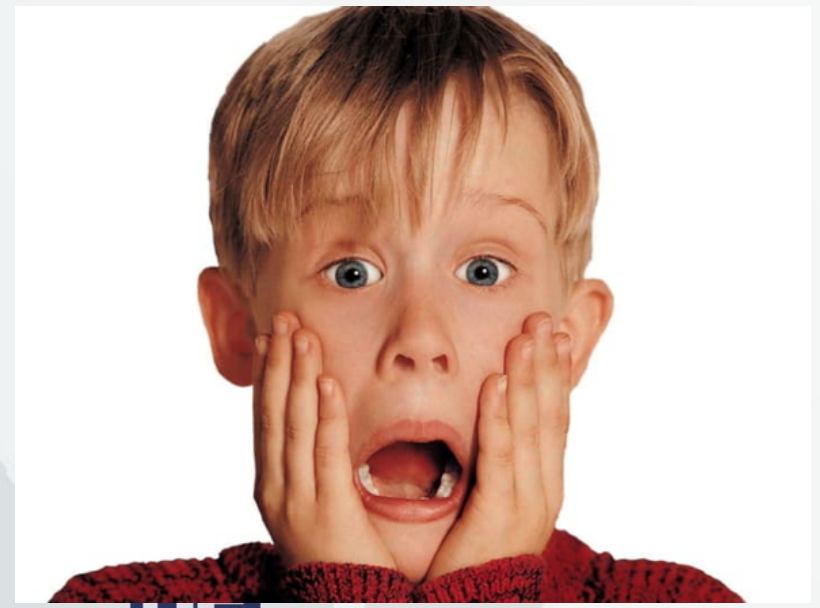
Semesterstartsforelæsning august 2019

Morten Hørning Jensen

Menighedsfakultetet

Lutheran School of Theology in Aarhus

Hvad er problemet?

- **Not:**

- Jesu død er gudvillet, *dei* (8,31 mv.).
- Jerusalem som centrum.
- Templet som nøglen til forståelse af Jesu død (15,38).

- **But:**

- Synd + død?: Matt 1,21; 26,28; Luk 24,47; Joh 1,29!
- Offertermer?: *Thusia, hilasmos, peri hamartias*.
- Es 53-triumfkortet?: Intet direkte Es 53-citat.
- Efterfølgende præciseringer:
 - Matt 26,28.
 - "Mark 15,28".

Hvad er problemet?

Mark 14,24	Matt 26,28
Dette er mit blod, pagtens blod, som udgydes for mange	dette er mit blod, pagtens blod, som udgydes for mange <i>til syndernes forladelse</i>

Aut. oversættelse 15,27-29:

27 ... to røvere, den ene på hans højre, den anden på hans venstre side.

28 Således gik det skriftord i opfyldelse, som siger: «Og han blev regnet blandt lovbyggere.»

29 De, der gik forbi, spottede ham og ...

171 KATA ΜΑΡΚΟΝ 15,24-34

δουν αὐτῷ ἑσμυρνισμένον οἶνον· ὃς δὲ οὐκ ἔλαβεν. 24 Καὶ ἑσταυροῦσιν αὐτὸν καὶ διαμερίζονται τὰ ἱμάτια αὐτοῦ βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτὰ τίς τί ἄρῃ. 25 ἦν δὲ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. 26 καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφή τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη· ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. 27 Καὶ σὺν αὐτῷ ἑσταυροῦσιν δύο ληστές, ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ ἐωνύμων αὐτοῦ. * (ΤΙ) 28 29 Καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν κινούμενοι τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ λέγοντες· οὐδὲ ὁ καταλίπον τὸν ναὸν καὶ οἰκοδομῶν ἐν τρισὶν ἡμέραις, 30 σῶσον

Menighedsfakultetet
Lutheran School of Theology in Aarhus

Hvad er problemet?

- **Epicenteret: 15,38**

- ³⁷ Men Jesus udstødte et højt skrig og udåndede.
- ³⁸ **Og forhængen i templet flængedes i to dele, fra øverst til nederst.**
- ³⁹ Da **officeren**, som stod lige over for ham, så, at han udåndede sådan, sagde han: «**Sandelig, den mand var Guds søn.**»

Alternative tolkninger af 15,38

- **1: Morna Hooker (1959) og Kristus Victor:**
 - Sejren vigtigere end synden:
 - GT-brug i evangelierne: Dan 7's sejrende Menneskesøn, ikke Es 53's lidende tjener ("greatly over-estimated").
 - 10,45's "lytronlogie": frikøb fra slaveri, ikke soning.
 - 14,24's "pagtsblod": indstiftelse af pagt, ikke kultisk død.
 - Synd knyttet til Jesu liv/myndighed, ikke hans død.
 - 15,38 = sejren over templet:
 - Jesus død "opening up to something new".
 - Baggrund: Ikke det indre forhæng, det ydre = templet som sådan.

Alternative tolkninger af 15,38

- **2: Anti-imperielle Markuslæsninger:**
 - Mark skrevet i Rom, efteråret 71 = den nye kejser Vespasians store triumftog.
 - Kejseren tiljuble som:
 - evangeliebudbringeren.
 - "Guds søn" og guddommeligt udvalgt.
 - tempelødelæggeren: *tempelforhængen blev ført i procession gennem Roms gader* (forslag uden kildebelæg).
 - Israels Gud tabte til kejseren, tid til at skifte side?

Kejserligt triumftog

Titusbuen i Rom, tempelrøveriet

Alternative tolkninger af 15,38

- **2: Anti-imperielle Markuslæsninger:**
 - Markusevangeliet = modsvar, anti-imperiet:
 - Ny helhedslæsning af Markus:
 - 1,1: Jesus er evangeliet – ikke kejseren.
 - 15,38: Jesus/Gud er tempelødelæggeren – ikke kejseren.
 - 15,39: Jesus er Guds søn – ikke kejseren.
 - Korset = *romersk* (politisk) straf. Jesus bærer romernes "material density" og omstøder dermed Roms magt indefra.
 - Hovedproblem: *Hvis korsfæstelse betyder andet end politisk straf, så skal "vi"/NT bevise det!*

Er det muligt? Er det vigtigt?

- **Problemet:**

- ”For synd” siges ikke direkte.
- Alternative helhedslæsninger på markedet.

- **Betydningen:**

- Næppe undervurderes.
- Handler om evangelieforståelsen, jf. 1,1.

- **Disposition:**

- Er det muligt? *Endnu et kig på Markus’ ordlyd.*
- Er det vigtigt? *Forslag til anden helhedslæsning.*

1: Er det muligt?

- **Tre forudsætninger før nøgleversene:**

- 1: Jesu død er "forudanet" / *foreshadowed*:

- 1,14 (Døberens fængsling) -> 2,19f (brudesvendene) -> 3,6 (dødsplottet) -> 8,31 (første lidelsesforuds.) mv.

- 2: Jesu død er "ifølge Skrifterne":

- Absolutte udsagn.
- Fire særlige GT-motiver: Esajas, Daniel, salmernes lidende retfærdige, Zakarias.

- 3: Jesu død forbindes med templets skæbne:

- Folkets ledere: 14,58 + 15,29.
- Jesus: "det hele", 11,1-13,37 – fx 12,10.
- Gud: 15,38 er den umiddelbare respons på Jesu død.

1: Er det muligt?

- **Løsesums-ordet (10,45: *lytron*):**
 - Problemet:
 - *Lytron* er en retssalsmetafor: frikøb (*go'el*, *pedut*).
 - Es 53,10 er kultisk: "... skyldoffer" = *asam/peri harmartia*.
 - Men *lytron* kultisk to steder: soning, frikøb fra synd:
 - 2 Mos 30,12-16: Loven om sonепenge for mænd/soldater:
 - v12: Sonепenge (*lytra/kopher*) for israelittiske mænd.
 - v15: = soning (*eksilaskomai/kaphar*).
 - v16: = soningspenge (*kæsef hakippurim*).
 - 4 Mos 35,30-34: Loven om ikke-soning for drabsmænd:
 - v31: Modtag ikke sonепenge (*lytra/kopher*) for mordere.
 - v33: Landet skal sones (*eksilaskomai/kaphar*) med morderens blod.
 - Dertil: "For mange" kultisk (3 Mos 4,20) + evt. Es 53,11f.

Menighedsfakultetet
Lutheran School of Theology in Aarhus

1: Er det muligt?

- **Pagtsblods-ordet (14,24):**

- Problemet:

- "Pagts blod" ref. til Sinaj-pagtslutningen 2 Mos 24 med brænd- og måltidsofre. Men ingen synd- og skyldsofre.

- Fire ting tyder på mediering af synd ved pagt:

- 3 Mos 1,4: Brændoffer "skafter soning" (*eksilaskomai/kaphar*).
 - "Udgyde blod": kultisk term ved syndofre (jf. 3 Mos 4,7).
 - "For mange" igen: kultisk + evt. Es 53,11f.
 - Targumerne tolkede 2 Mos 24 som soningsofre.

Menighedsfakultetet

Lutheran School of Theology in Aarhus

1: Er det muligt?

- **Det flængede forhæng (15,38):**
 - Problemet:
 - Hvilket forhæng? Synligt for soldaten eller ikke?
 - Kun det indre soningsbetydning, den store forsoningsdag.
 - Jf. Hebr 9,3: "Bag det *andet* forhæng ...".
 - Underbetonet far-søn-akse i Markus' passion:
 - 14,27: Faderen vil slå sønnen (citat Zak 13,7).
 - 14,36: "Tag dette bæger fra mig".
 - 15,34: "Min Gud! Min Gud! Hvorfor har du forladt mig?"
 - 15,38: Guddommelig respons:
 - "Flængedes": guddommelig passiv.
 - "Fra øverst til nederst": guddommelig retning.
 - Gud taler (handler) fra det aller-helligste.

Menighedsfakultetet
Lutheran School of Theology in Aarhus

2: Er det vigtigt?

- **Foreløbig konklusion:**
 - Muligt – men besværligt. *Proof-texting*.
 - Er Markus uklar?
 - Eller har vi ikke stillet det (helt) rigtige spørgsmål?
- **Forslag: Helhedslæsning i lyset af Esajas:**
 - Mark 1,2-3: en besynderlig åbning:
 - Grammatisk konstruktion uafklaret.
 - Nogle mener, at den første side er mistet.
 - Matt, Luk, Joh venter med citaterne til efter Døberen.
 - Markus: *farver hele sin fortælling med **Esajas' vilde visioner om en ny udfrielse**.*

Esajas' nye exodus

- **Esajas anden hoveddel (40-55):**
 - Trøsteord til folket i Babylon (43,14; 44,28 mv.).
 - 40,1-11: Visionen om ny udfrielse = evangeliet i GT.
 - *Formål: nærhed*
 - Nærhedstermer: *qarav/eggizo* (fx 46,13; 50,8; 51,5; 54,14).
 - Hyrdebilledet: 40,11.
 - Gud selv går foran -> "her er jeg" (52,6) -> konge i Jerusalem (52,7). *Guds fornyede bolig hos folket.*
 - *Virkemidler: krig + tempel*
 - Krig: Herrens arm, sejrrige hånd mv. Kongen = krigeren.
 - Tempel: Genopbygges (44,28), Herrens herlighed.
 - *Asam-offeret*: tempel-skyld-offer (53,10).

Markus og Esajas' nye exodus

- **B: Markus' evangeliske, kongelige krig:**
 - Prologen (1,1-13):
 - Jesus er "den stærkere", med Åndens kraft, der besejrer Satan i ørkenen.
 - Sejrs-evangeliet om Guds rige (1,14-15):
 - Esajansk sejrstone (jf. 40,9 mv.). Jesus = JHVH-krigeren.
 - *Nb.: "Evangelium" = sejrsmelding fra slagmarken.*
 - Galilæa:
 - Perlerække af kampe mod ødelæggende magter, der overvindes (så man får tårer i øjnene).
 - Jerusalem:
 - Templet: Stærk konfrontation, visne "fra roden" (11,20).
 - Korset: *Konge-epicenteret, korset = tronstol* (15,25 mv.).
 - Graven: den tomme, den besejrede, den flængede (16,6).

Markus og Esajas' nye exodus

- **A: Markus' evangelium om Guds nærhed:**

- Flængningsteologien:

- 1,11: Flængning 1, *skizo*: Himlen åbnes på ny (svar på Es 63,19).
- 1,15: Guds rige bringes "nær", *eggizo*.
- 9,2ff: Flængning 2, åbenbaringen på bjerget.
- 15,38: Flængning 3, *skizo*: Fra himmel til tempel, Guds *herlighed* ubegrænset til stede.
- 16,1ff: Flængning 4: Gravens sten "flænges"/fjernes.

- Se OG røre:

- Spedalske, syge, syndere, kvinder, hedninger.
- "At se" = fællesskabets indsigt: 4,12; 15,32 vs. 15,39; 16,7 mv.

- Fornyet fællesskab og nærhed i "Galilæa":

- Evangeliets slutmål: det fornyede fællesskab, 14,27; 16,7.

- **Nærhedsvejen: Floden, bjerget, korset, graven, menigheden.**

Markus og Esajas' nye exodus

- **C: Markus' evangelium om Jesu død "for mange":**
 - Markus = bibelteologisk dybdestruktur:
 - Exodus 1, fra Egypten:
 - Udfrielse -> pagt/Sinaj -> soning/Yom Kippur (3 Mos 16).
 - Exodus 2, den nye udfrielse:
 - Udfrielse -> pagt/fællesskab -> soning/nyt tempel (Es 53).
 - Mark:
 - Gudsrige-sejr -> pagt/fællesskab -> soning/nyt tempel (15,38).
 - Hvilket offer *præcist* siges ikke, men:
 - 1: Esajas-linjen -> tempel-kultisk soningsoffer (*asam*).
 - 2: Markus' egne ordvalg inden for rammen.
 - Derfor:
 - Matt 26,28's "til syndernes forladelse" *præcisering*, ikke *forandring*.
 - Jesu død *mere* end "revelatory" eller "victory" – også soning.

2: Men *er* det vigtigt?

- **Hvad er (Markus)evangeliets vigtigste spm?**
 - Tilgivelse af synd = "close, but not quite".
 - Ville være en forveksling af:
 - gaven med giveren,
 - midlet med målet,
 - transaktionen med *relationen*,
 - Yom Kippur med Exodus-udfrielsen/påsken,
 - ... og gøre Markus' evangelium til en upræcis historie!
 - I stedet: **nærhed & relation** = hjertet af Bibelens soningsteologi:
 - Mosebøgernes kult (2-3 Mos).
 - Markus' forrygende, fantastiske og *klare* evangelium.
 - Paulus' forligelseslære (Rom 5; 2 Kor 5).

nighedsfakultetet
ran School of Theology in Aarhus

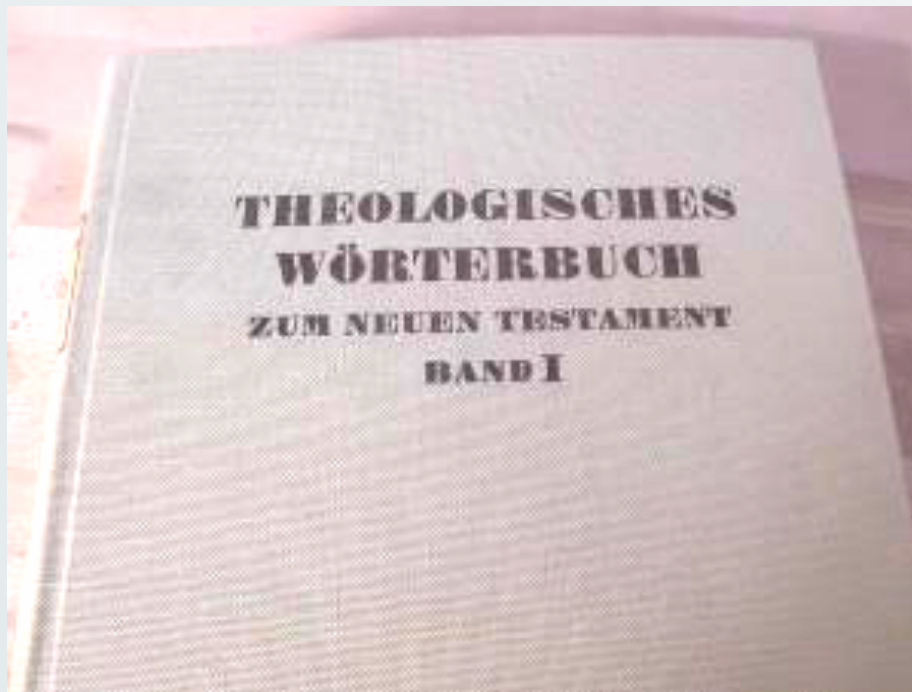
Hvem vil være ven med Zeus?

Lutheran School of Theology in Aarhus

Paulus' forsoning/forligelse

Ord fra markedspladsen,
venskabsrelationer:

- *katalasso*
- *apokatallaso*
- *katalagge*
- *diallasomai*

Menighedsfakultetet
Lutheran School of Theology in Aarhus

Hvem vil være ven med Gud?

2 Kor 5,18: Men alt dette skyldes Gud, som **forligte** (*katalasso*) os med sig selv ved Kristus og gav os **forligelsens** (*katalagge*) tjeneste,

¹⁹ for det var Gud, der i Kristus **forligte** verden med sig selv og ikke tilregnede dem deres **overtrædelser**, men betroede os ordet om **forligelsen**.

²⁰ Så er vi altså udsendinge i Kristi sted, idet Gud så at sige formaner gennem os. Vi beder på Kristi vegne: Lad jer **forlige** med Gud!

²¹ Ham, der ikke kendte til **synd**, har han gjort til **synd** for os, **for at** vi kunne blive **Guds retfærdighed i ham**.